

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialog

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialogbaserte virkemidler

Erik F. Øverland

Foredrag SINTEF IKT & TIK

– 13.05 2004

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialog

Bakgrunn fra

- Internasjonal IKT-industri og forskning (Tyskland, Italia)
- Arbeidsforskningsinstituttet
- Innovasjon i offentlig sektor (Plan&Samordningsdept.)
- Norge 2030 (Arbeids- og adm.dept.)
- En rekke mindre scenarioprojekter de siste årene
- Tidl. Deltaker i OECD International Futures Program
- Norsk deltaker i ForSociety
- Skrevet flere nasj/intern. artikler om foresight og scenariometodikk

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialog

Ambisjon:

forene foresighttradisjonen med
demokratiske dialogbaserte
virkemidler

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialog

Hva er Foresight?

Foresight brukes i dag internasjonalt som et overordnet begrep for de fleste prosessuelle virkemidler rettet mot å gjøre seg tanker om framtidige hendelser.

Selv ynder jeg å kalle foresight for "profesjonaliserte framtidssamtaler", der involvering, dialog og en systematisk framoverskuen er kjennetegnene.

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialog

Ulik foresightmetodikk

Foresight og, særlig scenarioutvikling, er noe annet enn prognoser og framskrivninger

- Framskrivninger = enkel mekanisk "forutsigelse"
- Prognoser = større vekt på sannsynlighet

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialog

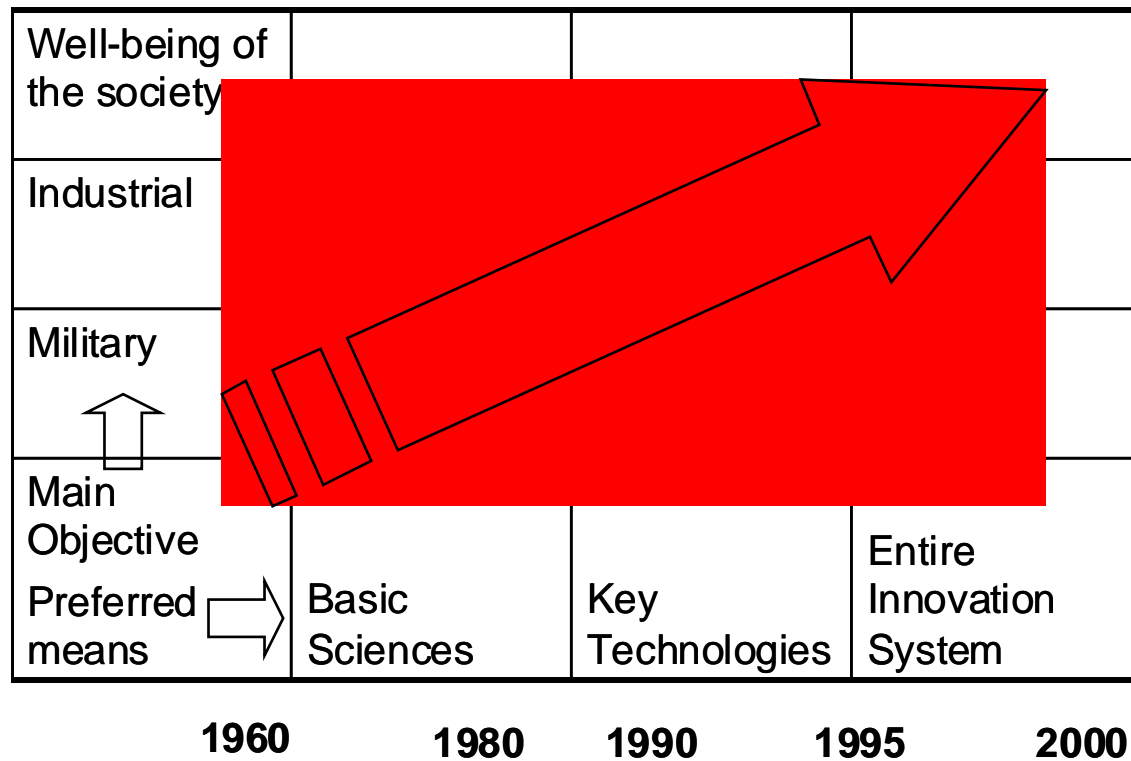
Et forsøk på en definisjon:

Foresight is a systematic, participatory, future intelligence gathering and medium-to-long term vision building process aimed at present-day decisions and mobilizing joint actions (FOREN 2003)

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialog

Utviklingen av foresight og anvendelsen av dette virkemidlet kan beskrives slik (Wagner 2003):

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialog

De vanligste virkemidlene innen Foresight er:

Scenarioutvikling

Delphi-teknikker og survey-metoder

Paneler

Relevance trees

Spill og andre metoder

Dialogiske virkemidler

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialog

Dialogiske virkemidler:

Dialogkonferanser

Søkekonferanser

Kartleggingskonferanser

Future dialogue teknikker

Futureoriented&dialogic evaluations

Gruppedynamiske prosesser

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialog

Kunsten å tenke fremover – foresightfilosofi:

- framtidssamtaler er morsomme! (mao det er opp til oss selv!)
- intet er for dumt eller for usannsynlig (barnlighet er tillatt!)
- La andres bidrag anspore deg til nye tanker – og kom ut med dem!
- Ikke diskutér hva som er riktig eller galt
- Det er viktigere å gå ut av sitt gode skinn enn å "sy det fast"
- Ingen er eksperter på framtida! ("eksperter" – det er du!)

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialog

Vi har valgt å benytte scenariometodikk!

= >

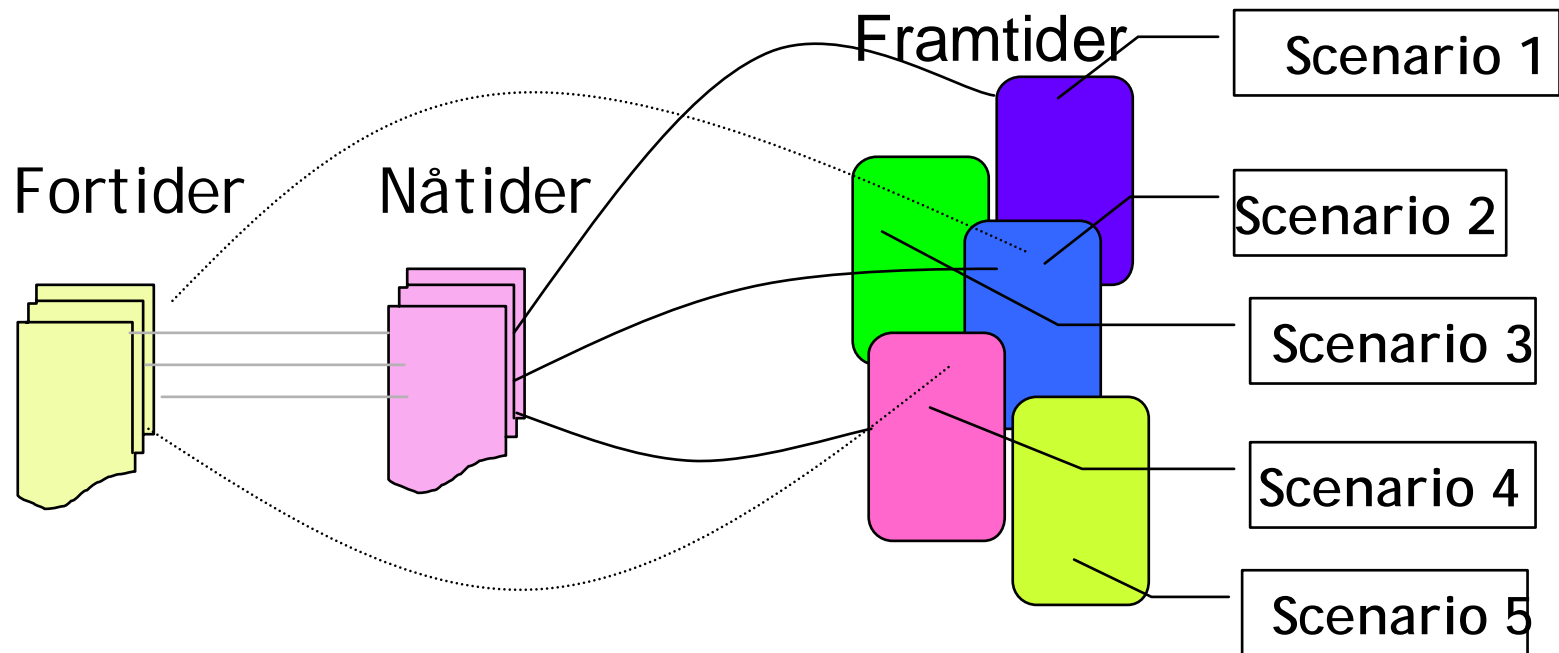
4 grunnleggende spørsmål:

- hva skjer? (situasjons- omverdenanalyse)
- hvorfor skjer det? (trender/faktorer)
- hva kan komme til å skje? (scenariobygging)
- hvilke beslutningstakere (aktører) har bidratt til at ting har skjedd?

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialog

Perspektivistisk scenariobygging

Figur 4. Perspektivistisk scenarioutvikling.

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialog

Gode scenarier skal være

overraskende

meningsfulle

plausible

strategisk relevante

nyskapende

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialog

CREATE

Bruk av foresight i planleggingen av store forskningsprogrammer

- Havbruk
- Bioteknologi
- Material- og nanoteknologi
- IKT
- Energi
- Andre: Olje&Gass, Medisin&Helse

Kunsten å tenke framover

Foresight og dialog

Noen erfaringer fra Havbruksprogrammet

Norges forskningsråd

Norsk havbruk 2020

Foresight og dialog

Prosjektet [Norsk havbruk 2020](#) er en del av Norges forskningsråds prosjekt **CREATE**

Frem mot vårparten 2004 har vi vært opptatt av følgende temaer:

- Hvordan ser norsk havbruk ut i 2020?
- Hva kan ha påvirket utviklingen?
- Hvem har bidratt til en slik utvikling?

Ønsket resultat for hele arbeidet

- Et grunnlag for å prioritere FoU-tema
- Identifisere flaskehalsar som næringen og myndighetene bør gjøre noe med, men som ikke trenger forskning som grunnlag
- **Utvikle strategier som kan gi norsk havbruk en ny giv fremover**

Organisering av Foresight Havbruk

- Engasjert STEP som sekretær og bidragsyter
- Etablert en prosjektgruppe bestående av representanter for Fiskeridepartementet, FHL, Innovasjon Norge, Havbruksprogrammet, programkoordinator - med ansvar for opplegg, gjennomføring og analyse til slutt
- Ca. 65 eksterne deltagere fra næring, forvaltning og forskning i 4 samlinger – også representanter som ikke er direkte involvert i havbruk

Norsk havbruk 2020

Foresight og dialog

Prosesen i Norsk havbruk 2020

Scenarioprosessen består av 5 trinn med 4 samlinger

Trinn:

1. Oppstartnotat
2. Analyse av viktige drivkrefter, trender og sentrale aktører (Aktør/Faktor analyse)
3. Utvikling av miniscenarier for hver av faktorene og aktørene
4. Konstruksjon av et sett scenarier (hva kan skje?)
5. Hvilke konsekvenser får disse perspektivene for prioriteringer innen havbruksforskning framover?

Norsk havbruk 2020

Foresight og dialog

Oppstartnotatet

- slår an tonen
- langt fra utfyllende, men eksempel på hvordan det går an å tenke
- Uttrykker en rekke usikkerheter
- Viser til muligheten for ulike utviklingsretninger

Norsk havbruk 2020

Foresight og dialog

1. samling 27.10. 2003

■ I første samling konsentrerte vi oss om å identifisere Faktorer og Aktører og forsøkte å forestille oss hvorfor disse er viktige.

Resultat: Funderte forestillinger av hvilke krefter som påvirker oss, og hva vi selv kan være med å påvirke. En oversikt over Faktorer og Aktører.

Norsk havbruk 2020

Foresight og dialog

1. Samling GRUPPEOPPGAVE

1. Hvilke forhold (faktorer) kan påvirke havbruksnæringen de neste 20 årene? Lag en liste over faktorer dere mener kan få stor betydning. Gi en begrunnelse for hvorfor dere mener dette er viktig (-strekpunkter).
2. Hvilke aktører (beslutningstakere, institusjoner, selskaper, myndighetsorgan etc.) kan tenkes å påvirke utviklingen av havbruksnæringen fram mot 2020? Dette trenger ikke være reelle aktører i dag, men vel så gjerne mulige framtidige aktører som antas å få stor betydning framover. Lag en liste over de viktigste aktørene og gi en begrunnelse for hvorfor.

Norsk havbruk 2020

Foresight og dialog

3. Annen samling 21-22 januar 2003

I den andre samlingen konsentrere vi oss om å utvikle alternative perspektiver og forventinger. Med utgangspunkt arbeidet fra første samling vil vi konstruere såkalte miniscenarier for de respektive aktørene og faktorene. Håpet er å få fram noen nye og spennende ideer.

Resultat: en fyldig idésamling (**140+ miniscenarier**) av mulige utviklingsbaner relatert direkte til enkeltvariablene (A&F's)

Norsk havbruk 2020

Foresight og dialog

Hva er et miniscenario?

- Et mulig, fremtidig situasjonsbilde
- En del av et komplett scenario
- Miniscenarier kan settes sammen på ulike måter og gi ulike komplette scenarier

Norsk havbruk 2020

Foresight og dialog

Hvordan ser et miniscenario ut?

- En beskrivelse på 1/3 – 1/2 side
- Gjerne uortodokse elementer i en uortodoks kombinasjon
- Men vær konsistent i resonnerementet!

- Ikke vær morsom og uinteressant!
- Men : Spentig og tankevekkende!

Norsk havbruk 2020

Foresight og dialog

3. samling 16. mars 2004

Her vil vi ta utgangspunkt i noen av de mest spennende ideene fra samling to og lage interessante kombinasjoner av miniscenarier på tvers av aktører og faktorer, for gjennom dette å lage skisser til 3-5 scenarier for Havbrukets framtid.

Resultat: 3-5 skisser av scenarier for Havbrukets framtid

Norsk havbruk 2020

Foresight og dialog

4. Samling april 2004

Her diskuterer vi nærmere hvilke perspektiver og ideer vi mener bør ligge til grunn for de strategiske forskningsdisponeringene framover. Med bakgrunn i de perspektivene som er skissert i scenariene – hva bør vi satse på? Hvordan skal vi gå fram for å oppnå gode resultater på dette feltet de neste 20 år?

Resultat:

En sluttrapport utarbeidet av prosjektgruppen med konturene av mulige utviklingsbaner - grunnlag for strategier og prioriteringer

Hvordan fase inn resultatene fra Foresight inn i havbruksprogrammet?

- Det store programmet Havbruk ble startet 1.1.2004 som en fortsettelse av det gamle havbruksprogrammet
- Resultatene fra Foresight foreligger etter 1. april i år, dvs. kan ikke fullt implementeres i 2005
- Tar imidlertid sikte på bruke opplagte problemstillinger fra Foresight så langt som mulig i 2005